

ЛІТЕРАТУРА:

1. Політична система і громадянське суспільство: Європейські і українські реалії : монографія / за ред. А. І. Кудриченка. – К. : НІСД, 2007. – 396 с.
2. Політична система та інститути громадянського суспільства в сучасній Україні : навч. посібник / Ф. М. Рудич, Р. В. Балабан, Ю. С. Ганжуров та ін. – К. : Либідь, 2008. – 119 с.
3. Громадянське суспільство в Україні. Аналітичний звіт / уклад. Я. Бачинський, О. Стегній, В. Полуйко та ін. – К. : Видавничий дім “Козаки”, 2003. – 256 с.
4. Політологічний енциклопедичний словник / В. П. Горбатенко ; за ред. Ю. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенко. – К. : Генеза, 2004. – 736 с.
5. Громадянське суспільство в сучасній Україні: Специфіка становлення / Тенденції розвитку. – К. : Парлам. вид-во, 2006. – 365 с.

*Рябека О. Г.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова (м. Київ)*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У ГОРИЗОНТІ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І СВІТОВОГО УРЯДУ

У статті розглядається актуальність соціальної потреби переходу державної влади від монополістичної форми і жорсткого авторитаризму до державно-громадської форми буття і подається джерельна база для вивчення даної проблеми.

Актуальність теми дослідження місця і ролі державної влади у глобалізаційному процесі полягає у гострій суспільній потребі відтворити провідні тенденції еволюції сучасного політичного процесу, що потребує становлення якісно нової і більш демократичної форми – державно-громадського управління. Теоретично змодельовати його як проблему нового співвідношення органів державного управління і органів громадянського суспільства, що морфологічно оформляється як новий тип організаційної взаємодії для віддзеркалення колективних, етнічних, регіональних, приватних інтересів у політичній сфері.

Ступінь наукової розробки проблеми участі громадських організацій як суб'єкта формування державно-громадського управління суспільством залишається низьким. Сьогодні майже відсутні публікації з цієї проблеми, оскільки поняття “державно-громадське управління” ще не має категоріального статусу. Воно, поняття, ще тільки починає вживатися дослідниками і тому має більш конвенціональний характер, ніж чітко визначений зміст.

Прискіпливе вивчення праць філософів, політологів, культурологів і істориків доводять, що у сучасному світі, пронизаному глобалізаційними процесами, глобалізм і регіоналізація або глобалізм і диференціація або інтеграція і дезінтеграція виступають як два альтернативні шляхи розвитку, що детермінуються об'єктивними чинниками.

Проте по якому шляху піде розвиток світу і всієї системи міжнародних відносин, яка модель світоустрою стане найбільш адекватною викликам конкретної історичної епохи? Пошуки відповідей на ці питання не випадково займають розум вітчизняних і зарубіжних учених і політиків.

До цього дискурсу ми відносимо фундаментальні філософські, політологічні, культурологічні, історичні узагальнення від “Логічних дослідів” Є. Гуссерля (1900 р.) до “Історії Західного мислення” Р. Тарнаса (1991 р.). Сюди ж ми відносимо такі фундаментальні праці, як “Протестантська етика і дух капіталізму” М. Вебера, “Процес” Ф. Кафки, “Незадоволення культурою” З. Фрейда, “Повстання мас” Х. Ортеги-і-Гассета, “Осягнення історії” А. Тойнбі, “Втеча від свободи” Е. Фрома, “Буття і ніщо” Ж. Сартра, “Розмова на путівці” М. Хайдеггера, “1984 р.” Дж. Оруелла, “Феномен людини” Тейяр-де-Шардена, “Політика досвіду” Ленка, “Межі зростання” Д. Медоуза, “Способи створення світу” Гудмена, “Філософія і дзеркало природи” Рорті, “Третя хвиля” О. Тоффлера, “Організоване суспільство” В. Андрущенко, “Криваве століття” М. Поповича тощо.

Поза сумнівом, “внутрішній погляд” на історію ХХ століття складався і з участю таких відомих філософів, культурологів і політиків, як О. Шпенглер, К. Барт, Б. Рассел, Т. Манн, К. Ясперс, К. Поппер, П. Сорокін, А. Швейцер, Г. Маркузе, Зб. Бжезинський, Ж. Дерріда, І. Пригожин, М. Попович і багатьох інших, чії праці назавжди ввійшли в історію науки і культури, привідкрили в них невідомий ще пласт природної чи людської реальності.

Значний кратологічний потенціал мають праці присвячені феномену влади взагалі, що дійшло до розуміння спеціальної науки – кратології. До аналізу феномену влади зверталися багато філософів, соціологів і політичних мислителів зі світовим ім’ям, в тому числі Х. Арендт, Б. Беррі, М. Вебер, Е. Гідденс, Р. Даль, Х. Лассуелл, С. Л’юкс, К. Маркс, Ч. Мерріам, Т. Парсонс, Б. Рассел, Д. Ронг, М. Фуко та ін., вносячи тим самим вагомий внесок у розробку загальної теорії влади.

У вітчизняній соціально-філософській, юридичній і політологічній літературі також накопичений певний досвід дослідження державної влади. Вперше воно було введене в коло дослідницьких проблем лише в 1963 році в статті А. І. Корольова і А. Е. Мушкіна “Держава і влада”. Першими значними дослідженнями феномену влади стали монографії М. І. Байтіна і М. М. Кейзерова. Пізніше з’явилися роботи Т. А. Алексеевої, Р. П. Алексюка, В. Н. Амеліна, А. Г. Анікевича, Ю. М. Батуріна, В. М. Бебіка, Ф. М. Бурлацького, В. В. Додежана, А. І. Кіма, І. І. Кравченко, Л. Т. Кривушина, О. А. Лузана, Б. М. Макарова, В. Я. Малиновського, В. В. Мшвенієрадзе, Є. В. Осипової, В. А. Подороги, В. А. Ребкало, Ю. А. Тихомирова, В. Л. Усачьова, Е. І. Фарбера, Г. Г. Філіппова, Б. О. Яроша, в яких автори намагалися розглянути різні аспекти феномену влади, в тому числі розкрити його суть, визначити поняття влади, її різні види.

Крім цього, вітчизняними вченими, дослідниками ближнього зарубіжжя були підготовлені і репрезентовані монографії, що містять елементи соціально-філософського аналізу влади, словники з кратологічної тематики (В. П. Андрущенко, О. В. Бабкіна, М. А. Бойчук, В. Г. Воронкова, Л. М. Герасіна, В. П. Горбатенко, Л. В. Губерський, М. А. Дмитренко, В. С. Журавський, В. Я. Зимогляд, М. М. Калініченко, Б. М. Калініченко, М. І. Михальченко, Н. П. Осипова, М. І. Панов, В. М. Піча, Ю. М. Розенфельд, Ф. М. Рудич, С. Г. Рябов, О. М. Сахань, О. В. Соснін, О. В. Ставицька, В. Ф. Халіпов, В. В. Холод, Н. М. Хома), численні наукові статті в періодичних виданнях, що стосуються проблеми влади.

Значною джерельною базою для вивчення місця і ролі громадських організацій у становленні державно-громадської системи управління має стати наукова література, що присвячена саморозгортанню світового громадянського суспільства або недержавній формі влади, а також феномену демократизації сучасного життя. В останній період з'явилися роботи, що присвячені висвітленню цього явища в умовах того чи іншого регіону.

У сучасній західній соціально-філософській традиції проблеми громадянського суспільства посідають вагоме місце. Питання гармонізації стосунків між суспільством і державою у той чи інший спосіб вирішуються в працях К. Аллена, Г. Алмонда, А. Арена, А. Арато, Р. Арона, Р. Броуна, С. Верби, Р. Дарендорфа, Д. Кола, О. Ланге, М. Маркуса, К. Поппера, А. Тойнбі, Ю. Габермаса, Ф. Броделя, Жака Ле Гофа та інших.

Але вже на початку 90-х років ХХ століття постає усвідомлення загальнолюдської вартості понять громадянського суспільства і його органічної сполучності з демократією. На ці позиції поступово переходять Л. Колоковський та Я. Кіш. У російській літературі до подібної позиції схиляються Р. Андерсон, А. Ахієзер, Л. Баткін, В. Віттюк, М. Вихляєва, Н. Волков, К. Гаджиєв, Н. Беляєва, А. Галкін, З. Голенкова, І. Григор'єва, Є. Гуренко, А. Дука, М. Ільїн, Л. Карпов, І. Кравченко, Ю. Красін, В. Львович, А. Медушевський, Б. Коваль, В. Пастухов, І. Пантін, С. Перегудов, Н. Петрова, Б. Славний, В. Ступишин, В. Смирнова, Д. Фельдман, І. Кальной, І. Шанський.

У політологічній літературі існують різні визначення поняття “політична система”. Важливий внесок у створення теорії політичних систем зробили американські політологи. Серед них можна насамперед назвати таких вчених, як: Д. Істон, Г. Алмонд (системний аналіз); К. Дойч (кібернетичний підхід); Д. Трумен (криза, плюралізм, група тиску); М. Пауелл і М. Каплан (зовнішньополітичний аспект функціонування політичної системи); Т. Парсонс (політична система як специфічний елемент соціальної системи) та ін. Засновниками “класичної” теорії політичної системи є політологи Д. Істон та Г. Алмонд.

Серед інших авторів розробкою проблеми політичних систем займаються: О. Арін, Ж. П. Бодріяр, З. Бжежинський, Г. Кіссінджер, Ж. Атталі, О. Дугін,

О. Панарін, О. Зіновєв, О. Уткін, С. Хантингтон, Ю. Шишков, О. Ясько та ін (взаємодії політичних систем); Р. Абдулатипов, Г. Арбатов, Б. Венн, О. Дугін, А. Романюк, О. Зінов'єв, Г. Зюганов, С. Кара-Мурза, А. Колодій, Ю. Шведа, А. Подберьозкін, С. Наумкіна, Ф. Рудич, А. Білоус, С. Фадєєв, І. Чубайс та ін. (сучасний стан політичних систем, що розвиваються); В. П. Андрущенко, П. Сорокін, О. Бабкіна, В. Горбатенко, Є. Кубко, Л. Ларуш, Р. Матвєєв, М. Михальченко, О. Чемшит та ін. (питання теорії соціальних та політичних систем у нестабільних і перехідних станах).

Сьогодні дещо краще досліджується становлення громадянського суспільства в сучасній Україні. Вагомий внесок в обґрунтування філософсько-історичних і методологічних проблем дослідження громадянського суспільства являють собі праці В. Шинкарука, І. Паська, Я. Паська, Г. Зеленько та ін. Питання взаємодії соціальної і політичної сфери, особистості і держави ґрунтовано висвітлюються в публікаціях М. Мокляка, А. Карася, В. Шамрая. Різноманітні актуальні аспекти громадянського суспільства піддаються висвітленню у розвідках В. Баркова, Ю. Баумана, В. Бега, А. Білоуса, Ю. Васильчука, А. Волкова, В. Гаєця, О. Горпинич, А. Дергачова, В. Ігратьєффа, В. Ільїна, Б. Замбровського, Ю. Корнілова, В. Костицького, А. Кочеткова, В. Коцюбинського, Б. Кухти, М. Лукашевича, А. Мацюка, М. Михальченка, М. Недашківської, О. Оніщенко, Р. Павленка, В. Полохала, Р. Рябова, П. Рябчука, С. Семенця, В. Селіванова, О. Скрипнюка, А. Слюсаренка, С. Сухачова, М. Томенка, М. Ткаченка, В. Шамрай, Л. Шкляра, Г. Щедрової, С. Фареника, І. Хмелька та інших авторів.

Тому природно, коли одні дослідники вважають, що громадянське суспільство є основою для розбудови держави, а інші – відстоюють діаметрально протилежну точку зору і вимагають від сучасної держави штучно розбудовувати громадянське суспільство. Тож діалектика взаємодії громадянського суспільства та держави за посередництвом феномену влади дійсно ще чекає на своїх дослідників.

Суттєвий внесок у дослідження теоретико-методологічних і загальнонаукових проблем галузі державного управління зробили такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені: В. Авер'янов, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, Р. Войтович, В. Голуб, І. Грицяк, Б. Гурне, Д. Зеркін, В. Ігнатов, Ю. Кальниш, С. Кіндзерський, В. Князєв, В. Козбаненко, В. Малиновський, В. Мамонова, В. Мартиненко, О. Машков, І. Надольний, Н. Нижник, О. Оболенський, Г. Райт, І. Розпутенко, Г. Саймон, С. Серьогін, Ю. Сурмін, О. Сушинський, В. Тертичка, В. Тронь, С. Фаренік, С. Хаджирадева, В. Цветков, С. Чукут, Ю. Шаров, І. Шкурат та ін.

Дослідженню окремих аспектів проблеми визначення принципів державного управління, аналізу специфіки законів і закономірностей державного управління присвячені праці Т. Бутирської, Н. Грицяк, В. Капітона, В. Князєва, С. Кравченка, В. Куйбіди, О. Оболенського, С. Околітої, Т. Пахомової, А. Решетніченка, М. Свіріна, Ю. Сурміна та ін.

Таким чином, ми маємо достатньо джерел, що присвячені різним аспектам буття державної влади для того, щоб дослідити вектор трансформації в умовах глобалізації і інформатизації сучасного суспільства.

На цій основі є потреба сформулювати закономірності становлення якісно нової системи політичних відносин в світі, окремих регіонах і державах, створити відповідні умови з боку традиційної держави до прояву більш широкої демократії; напрацювати ефективний інструментарій самоуправління соціальним життям у відповідності до природи і організаційного устрою світового громадянського суспільства, що часується з Майбуття; концептуально вибудувати механізм взаємодії державних і громадських структур у дискурсі становлення інформаційного суспільства.

Актуальність даного дослідження обумовлює низка чинників, що діють на макро- і мікрорівнях. До макрочинників слід віднести глобалізацію і диференціацію морфології соціального світу, у тому числі й його політичної сфери, що є рушійною силою сучасного трансформаційного процесу і провідною закономірністю перехідної епохи від техногенної до інформаційної єдності світової спільноти. Сучасні дослідники соціального і політичного процесів занадто захопились, чи нажахані кризою, ведуть розмову, головним чином, про глобалізаційний характер трансформації світового організаційно-політичного устрою у той час як рух антиглобалізму, що є його протилежністю, набирає сили й підтримує регіоналізацію політичних структур у континентальних вимірах і вимагає демократизації їх нарівні окремих країн.

Актуальність теми полягає ще й у тому, що у методологічному вимірі висвітлення функцій громадських організацій у становленні державно-громадського управління здатне пролити більше світла на роль інтеграційних і дезінтеграційних процесів на становлення нової політичної системи. Це суттєво, оскільки сучасна політологічна наука не може відповісти на питання про причини того, чому інтеграційні процеси у всіх сферах суспільного відтворення все частіше – майже невідворотно, – призводять до регресивних та кризових процесів в суспільному житті, а дезінтеграційні, не зрідка – навпаки.

Тобто можна констатувати, що в сучасній науковій традиції практично відсутня рефлексія інтеграції-дезінтеграції як цілісного, всебічного багатоманітного об'єктивного політичного феномену сьогодення, який має досліджуватися в гранично широкому теоретичному і практичному контексті.

Іншим макрочинником, що актуалізує проблему дослідження місця і ролі громадських організацій у становленні нового характеру функціонування системи саморегуляції соціального організму країни є стихійна трансформація інституту влади. Цей феномен набуває, за нашою робочою гіпотезою, оригінальну морфологію, видозмінює механізми функціонування і розвитку у відповідності до потреб планетарного соціального організму. Крім того, у функціонуванні соціального організму країни, влада є так званим у синергетиці “параметром порядку” або

“параметром управління”. Саме вони, параметри порядку, керують поведінкою окремих частин будь-яких систем за допомогою принципу підкорення. Це означає, що проблема даного політологічного дослідження є майже невичерпною, оскільки “поняття влади, до речі, як і суміжні з ним поняття авторитету, господства, впливу, сили і т.п., відноситься, – як слушно писав В. В. Мшвенієрадзе, – до числа тих багатомірних категорій соціального знання – філософії, політології, соціології, психології, політичної економії, етики, права, – котрі по мірі заглиблення у їх вивчення, породжують значно більше питань, ніж дозволяють дати на них однозначні відповіді.

Ще одним макрочинником актуальності даного дослідження є видозміна місця і ролі традиційної/національної держави у сучасному світі. Поява наддержавних і міжнаціональних утворень для досягнення спільної мети призвело до виникнення проблеми “розмивання національних держав”, які, з одного боку, активно взаємодіють в межах наддержавних утворень, а з іншого, не забувають про національні інтереси. Крім того, українська громада у ході інтенсивного державотворення власної держави потребує з’ясування перспектив, місця і ролі інституту держави у сучасному соціальному світі. До того ж, сьогодні не можна задовольнятися тим описом держави і суспільства майбутнього, яке дали нам засновники комуністичної ідеології. Ми повинні врахувати весь накопичений досвід розвитку попередніх цивілізацій, врахувати перспективи розвитку інформаційної цивілізації на осяжне майбутнє і створити нову ідеологію організаційного устрою світової спільноти, не замість марксизму, а в його розвиток, яка увібрала б в себе всі сьогоднішні і майбутні досягнення інформаційної фази розвитку світової спільноти.

З огляду на призначення та якість впливу держави на відтворення громадянського суспільства виникла потреба мати не просто державу, а саме державу зі специфічними ознаками. Тому сьогодні ідея побудови держави з гуманістичним обличчям визнається як пріоритетна у сучасній суспільно-політичній думці. Розвиненому громадянському суспільству відповідає саме така держава як взірець толерантності й потужності регенерації цілісності соціального організму країни. Це пов’язане з тим, що “правовий лад – як пише Ф. Шеллінг, – треба розглядати як машину, устрій якої наперед розрахований на певні випадки і яка сама, тобто цілком сліпо, починає діяти, як тільки ці випадки дані; і хоча ця машина створена і пущена в хід руками людини, вона і після того, як людина, що її створила, покидає її, продовжує подібно зримій природі діяти незалежно і відповідно до своїх законів, так начебто вона зобов’язана своїм існуванням тільки собі”. Тому державну машину не можна залишати надовго без уваги громадянського суспільства.

До макрочинників, що роблять дане дослідження актуальним ми відносимо розширення меж демократизації державного управління, оскільки у недавньому минулому багато “транзитологів” – прихильників домінуючої, “елітистської” теорії демократизації – явно недооцінювали значення для успіху управління соціальними

трансформаціями ефективної держави. Вони вважали, “...что головне завдання при сприянні розвитку демократії в країнах, що долають авторитаризм, – це ослабити або, принаймні, зрівноважити надмірно сильну державу. Насправді, хоча в багатьох авторитарних суспільствах держава і справді діє грубими, репресивними методами, з погляду виконання основних державних функцій вона якраз слабка... Таким чином, в більшості поставторитарних суспільств функціональне зміцнення держави також повинне бути пріоритетним завданням разом з демократизацією”..

Дійсно, досвід “третьої хвилі” демократизації свідчить, що основна загроза новим демократіям пов’язана якраз з низьким рівнем їх інституційної ефективності. “Проблема ефективності демократії (democratic performance) може істотно послабити молоді демократичні режими”, – констатує Т. Карозерс і називає наступні причини неефективності демократії в країнах “третьої хвилі”: слабкість державних інститутів, корумпованість правлячої політичної еліти, недосконалість системи політичного представництва і підзвітності влади... цей список можна і продовжити.

На мікрорівні, до якого ми відносимо політичні процеси і відносини що відбуваються у політичній сфері України також діє низка чинників, що робить дане дослідження актуальним. Серед них потужним чинником, що актуалізує обрану проблематику у вітчизняному горизонті є швидке саморозгортання в українському політичному просторі явища “влади громадянського суспільства”, що на практиці проступає як нагальна суспільна потреба відродження в Україні інституту місцевого самоуправління, зважаючи на те, що його первинним суб’єктом є саме самоврядні територіальні громади.

Специфіка освоєння феномену влади громадянського суспільства полягає в тому, що наукові дослідження тематики громадянського суспільства сьогодні висвітлюють складну проблему щодо витоків і механізмів суспільної життєдіяльності, роблять акцент на громадських засадах формування та функціонування публічної влади в суспільстві, яке не може за нинішніх умов не існувати у формі державності з усіма її атрибутами, що водночас має відповідати високим стандартам демократії, права та соціальної справедливості. А це означає, що державі, як носію державної влади, треба протипоставити і дослідити “правове громадянське суспільство”, як носія недержавної влади. Становлення вітчизняного громадянського суспільства супроводжується визріванням його структурних елементів – громадських організацій, що є безпосередніми носіями недержавної форми влади і активними учасниками політичного процесу, оскільки вони є посередниками між державою і пересічними громадянами країни.

В Україні є ще одна підстава вважати дану тему як актуальну, оскільки нова влада – Президент України В. Ф. Янукович і Уряд України під керівництвом М. Я. Азарова після виборів 2010 року повернулись до розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 р. № 1035-р і реанімували “Концепцію сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства”. Мета цієї

Концепції полягає у створенні сприятливих умов для подальшого розвитку громадянського суспільства та зміцнення демократії в Україні.

Отже, актуальність даного дослідження значно зростає у зв'язку з необхідністю дослідити атрибутивні властивості якісно нової форми саморегуляції – державно-громадське управління соціальним розвитком світової спільноти, а не фанатично триматись за марксистську національну державу. Сприяння розвитку громадянського суспільства є однією з найважливіших умов становлення України як демократичної, правової і соціальної держави. Це насамперед передбачає налагодження ефективної взаємодії органів виконавчої влади з громадянським суспільством, що повинна базуватися на партнерстві, спільній зацікавленості у досягненні цілей, пов'язаних з процесом демократизації усіх сфер державного управління і суспільного життя, соціально-економічним і духовним прогресом, всебічним забезпеченням захисту прав і свобод людини та громадянина.

Таким чином, актуальність вивчення даної проблеми, визначається поглибленням процесів демократизації з посиленням ліберальних тенденцій в розвитку України, і у першу чергу, на рівні складових структури громадянського суспільства – громадських організацій. Вона також зумовлюється самим змістом політичної та адміністративної реформ в світі і в Україні, здійснення яких не можливе поза співпраці органів державної влади з об'єднаннями громадян, що утворюють тіло громадянського суспільства і формування саме на цій основі ефективного державно-громадського управління соціальним розвитком суспільства і особистості.

Семченко О. А.

Одеська національна академія зв'язку імені О. С. Попова (м. Одеса)

ІНФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯН ПРО ПРОВЕДЕННЯ РЕФОРМ ЯК ФАКТОР ПОЛІПШЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ

Динаміка якості життя залишається найважливішою складовою позитивного іміджу країни. Невипадково в останні десятиліття одним із самих значимих показників діяльності влади, основним порівняльним показником розвитку країн стає рівень життя населення. Чим краще живе населення країни, чим більше створено в країні умов, що підвищують рівень життя, тим більшою повагою й впливом користується глава цієї держави, тим більш приваблива така країна для співробітництва й тим вона надійніше для створення різних економічних і політичних союзів [1, с. 1].

Таким чином, імідж, авторитет влади і її легітимність в оцінках населення визначається, насамперед, соціальним станом громадян, дотриманням його прав і свобод [2, с. 3]. Як справедливо вважають Э. Соловйов й А. Смирнов. “Жодна сама